

UNIVERSITAS TYRNAVENSIS

FACULTAS IURIDICA
KATEDRA DEJÍN PRÁVA

Oponentský posudok

Autor: **JUDr. Marek Starý, PhD.**

Názov habilitačnej práce: **Udeľovanie českého obywatelského práva (inkolátu) v době předbělohorské**

a) Aktuálnosť zvolenej témy a jej spracovanie

Práca, čo do vecného obsahu aj metodologického náhl'adu, je štandardným príkladom kvalitne odvedenej heuristiky právnych (normatívnych) a právo- a súdno- administratívno-aplikačných archívnych prameňov (ako primárnych zdrojov právnohistorického výskumu), ktorá sa snúbi spolu s vytríbenou štylistikou, premyslenou systematikou a výraznými analytickými schopnosťami autora. Predložená syntéza je preto hodnotným dielom pre nepočetnú skupinu autorov (a to nielen právnych historikov, ale aj historikov všeobecných, alebo pomocných vied historických), venujúcich sa v súčasnosti téme obywatel'ského práva (inkolátu) i ďalších záujemcov o podnetný právnohistorický výskum. Už z úvodu a deskripcie použitej metodológie, zhodnotenia dovtedajšieho výskumu (predovšetkým minuciózne, ale nedokončené dielo prof. V. Klecandu) je zrejmé, že p. habilitant sa dlhoročne a systematicky danej téme stavovskej migrácie novovekých európskych elít do predbielohorského Českého kráľ'ovstva (resp. krajín Českej koruny) venuje a to so všetkou dôslednosťou a poctivosťou práce historika aj právneho historika.

Aktuálnosť témy multiplicitne korelovala s poslednými rokmi a udalosťami najmä v západnej Európe a vysporiadavaním sa s (e)migračnými problémami (s. 4). Zároveň tým dielo v kontexte súčasných geopolitických a sociálno-ekonomických tém a antitém získalo nový náboj aktuálnosti a znásobilo svoj vedecký aj spoločenský potenciál.

Habilitant sa v obsiahlej práci (ktorá počíta s 374 s. a s úctyhodnými 1576 poznámkami) rozhodol venovať pozornosť právnenému inštitútu obywatel'ského práva (resp. nie presne označovanému súdobu aj samotným autorom *inkolát*, ďalej len *inkolát*, pozn. A.Š.) v dvoch výskumných rovinách: právnenému režimu fungovania vzniku (i zániku) inkolátu, materiálnoprávnenému základu a procesnému postupu jeho nadobudnutia a v druhom slede na podklade prosopografického a z väčšej časti vlastnému archívneho výskumu opísať fenomén stavovskej imigrácie po stránke kvantitatívnej a kvalitatívnej, pretože len uvedená syntéza môže odhaliť skutočný význam udeľovania inkolátu, imigrácie a integrácie prijatých stavovskými privilegovaných cudzincov v kráľ'ovstve.

Spracovanie tak rozsiahlej témy si vyžadovalo vecné a hlavne chronologické a teritoriálne zúženie. Chronologicky habilitačná práca postihla takmer storočnicu 16. – a začiatku 17. storočia do pamätného roku 1620, čiže dobu predbielohorskú. Teritoriálne sa práca nevyhnutne musela zúžiť, predovšetkým na právny a faktický stav udeľovania inkolátu v Českom kráľovstve, no rovnocenne a sekundárne postihla aj právny stav a situáciu v ostatných krajinách Českej koruny (Moravy, Sliezska, Lužice, Kladsko atd.), ktorých členovia zaujímajúci sa o udelenie inkolátu v Čechách tvorili jadro vnútornej migrácie, čo je v historickom výskume osobitne skúmaný fenomén.

Vecné zúženie, ako som už vyššie opísala, sa koncentrovalo v I. kapitole na právny obsah inkolátu v zmysle práv a povinností a ďalšieho právneho vymedzenia postavenia cudzincov v Čechách (event. v ostatných krajinách Českej koruny). V II. kapitole, ktorú považujem za nosnú, autor rozpracoval samotný formálnoprávny postup originálneho úkonu vzniku, resp. nadobudnutia inkolátu formou tzv. prijatia do krajiny (zeme), jeho formálnoprávne a procesné rozvrstvenie, ktoré habilitant spracoval skutočne fundovane, sledujúc nielen normatívnu stránku, ale aj faktickú na základe reálnych príkladov a argumentov z právnej praxe, nadobudnutých a syntetizovaných z bohatých archívnych fondov a tam získaných dát. V III. kapitole následne tiež sledoval ďalšie, de facto doplňujúce spôsoby nadobudnutia inkolátu (inkolát ako dedičný status potomka, nadobudnutie od ascendentu, sobáš, priznanie ku inej krajine Českej koruny, prijatie do šľachtických stavov (pánov a rytierov), prijatie za mešťana). V nesystémovo poňatej poslednej podkapitole (3.7) stručne opísal a archívne zdokumentoval typické spôsoby zániku inkolátu. IV. kapitola je chápaná ako záverečná právnohistorická syntéza, sumarizujúca štatistické dáta, získané archívnym výskumom, či predchádzajúcimi autormi. Obsahovo sa autor preto zameril na nasledovné ukazovatele: kvantita udelených inkolátov, ich chronologické rozloženie, povod' prijatých obyvateľov, stavovskú príslušnosť, podiel na doskových majetkoch, podiel na verejných statkoch a vplyv náboženskej príslušnosti prijatých obyvateľov. Ide teda o hodnotnú systematicky a pokiaľ možno obsahovo ucelenú syntézu v zúženej materii autorom naformulovanej bádateľskej témy a jej prameňov.

Práca bezpochyby vykazuje výbornú sondu do práva v praxi (law in action), vykonanú na poklade bádania archívnych prameňov, najroznejšej úradnej proveniencie, ktoré habilitant ako primárny, materiálny potenciál v celej práci využíval. Bez poznania týchto prameňov a ich analýzy nemožno vykonať uvedený, elementárny výskum realizácie práva v praxi, čo platí i vo vzťahu k formulovanej hlavnej téme: pojmu inkolátu a jeho realizácie v právnom poriadku predbielohorských Čiech, kde neraz normatívne preskribovaný postup nebol zlučiteľný s reálnym postupom, praxou (s. 29). Každý historik si totiž kladie vždy jednu a tú istú otázku: v zhode s nemecky exaktným von Rankeho prístupom sa pýta, ako sa to-ono v dejinách vlastne odohralo (*wie es eigentlich gewesen ist*), a preto potom nemože ustrnúť len na preskriptívnej normatívnej rovine právneho predpisu. Treba následne reflektovať pre základný cieľ právnohistorickej analýzy a z nej vyplývajúcej syntézy aj závery praktickej realizácie (preskriptívneho) práva v praxi a to je možné už dnes, s odstupom času, len cestou poctivého výskumu ďalších (materiálnych) prameňov, zvičša originálneho, archívneho charakteru. Práca preto z tohto uhľadu spĺňa štandardné normy (aj metódy) historikovej práce, keďže však ide o skutočne rozsiahly diapazón dát a údajov, vidno pri tejto fáze heuristiky a následného analyzujúceho a syntetizujúceho metodologického prístupu za tým stovky, ak nie tisícky hodín práce, strávených pri štúdiu novovekých archíválií, ktorá sa vyplatila a priniesla svoje plody.

b) Dosiahnuté výsledky, nová poznatková databáza a vedecký prínos

Po preštudovaní práce môžem smelo konštatovať, že habilitant vytvoril svoje doposiaľ najkonzistentnejšie a vedecky najhodnotnejšie dielo. Završil tak prirodzene náročný (viac ako jedno desaťročie trvajúci) výskum a ak pohliadneme do zoznamu použitej literatúry a všimneme si v ňom uvedené habilitantove štúdie k danej téme, i tak je širokej, právnohistorickej aj všeobecnohistorickej akademickej obci dobre známa táto jeho „srdcová“ téma. Moje tvrdenie je podporené bezchybnou formálnoprávnou stránkou, ale najmä prijatím vysokej latky právnohistorického bádateľa (ktorá sa u právnych historikov neraz opomínala ba i ignorovala) vykonať rozsiahly archívny výskum, ktorý generoval pomere skutočne kvantitatívne aj kvalitatívne rôznorodé archívne a štatistické dáta, ktoré autor v záverečnej IV. kapitole zovšeobecnil a na základe podrobného prosopografického bádateľského poľa aj prehýbil. Využil pritom štatistické dáta na prvotné zovšeobecnenia užívania a aplikácie inkolátu vo vymedzenom časopriestore (prijateľné a pozitívne hodnotené sú aj použité vizualizácie získaných dát v grafoch IV. kapitoly). Sám si v závere uvedomil ďalšie výskumné možnosti a vlastné bádateľské limity, resp. vytýčil si možno pre seba ďalšie výskumné úlohy. Je preto dostatočne výrečné aj ďalšie tvrdenie o jeho výskumnej poctivosti a skromnosti, ktorá každému vedcovi velí absolútne sa skloniť pred výsledkami svojich, v humanitných vedách takmer vždy (!) relativizujúcich záverov.

V mieme negatívne hodnotenie musím vysloviť v tomto prípade na viacerých miestach duplicitu východiskových téz, či už raz učených záverov autora (poukazujem tu najmä na predoslané tézy, odôvodnenia použitých metód a prístupov z úvodu, príp. I. kapitoly, z ktorých niektoré v následných častiach práce (II. a III. kapitole) autor nanovo parafrázoval).

Musím však vyzdvihnúť, že za obzvlášť vydarené state hodnotím II. a IV. kapitolu. V II. kap. habilitant verne zachytil na podklade panovníckych príhovorov, snemových prijatiach, reverzoch ku krajine a ústnych priznaniach do zemských dosiek reálny priebeh nadobúdania inkolátu. Na ňu autor maže potom v druhej nosnej kapitole (IV.) nadviazať a zovšeobecniť najmä pre historickú obec získané štatistické dáta, odpovedajúce na viaceré (ale iste nie všetky) vyvstávajúce otázky: kvantitatívny základ udelených inkolátov sa stal podkladom pre závery k chronologickému rozčleneniu udelených inkolátov, pôvodu, stavovskej príslušnosti, podielu na majetkovom (tzv. „deskovom“) základe či podielu na verejných úradoch novoprijatých šľachticov (prípadne mešťanov). Domnievam sa, že v uvedenej šírke a hĺbke sa takto zvolenej téme ešte nikto nevenoval, pričom predložené závery sú dostatočne podrobené kritickému skúmaniu cestou už vyššie spomínaných archívnych prameňov. Autor sa totiž nikde nebál a ani tu sa nebojí relativizácii vlastných záverov, polemike s už skôr publikovanými závermi iných autorov, či nastolovaniu nových východiskových téz, antitéz či hypotéz, čím len potvrdzuje vedeckú zrelosť a autonómiu.

V konečnom závere sa môžem stotožniť s vedeckou aspiráciou samotného habilitanta, že práca „*jako taková snad může neskromně aspirovat' na to, aby byly vnímána jako relativně ucelený a snad i zasvěcený pohled na zvolenou problematiku, dobře využitelný jako východisko pro další detailnější zkoumání...*“ (s. 20).

c) Závěrečné zhodnotenie práce habilitanta

Keďže samotná habilitačná práca, spĺňajúca všetky formálne aj materiálne požiadavky, plne vyhovuje mojej predstave o kvalitnej a vedecky podnetnej právno-historickej práci (aj všeobecnej historickej) a tak z ohľadom na doterajšie, vedecko-pedagogické pôsobenie habilitanta na PF UK Praha, jeho osobitne zanietený vzťah a afinitu k náročnejším témam

starších dejín práva (a štátu), jeho poctivá heuristika prameňov a výborne zvládnutá analyzujúca fáza výskumu ho predurčuje k publikovaniu nových, samostatných vedeckých záverov. **Autor v uvedenej práci potvrdil svoju stabilnú vedeckú akribiu, výbornú vecnoprávnu orientáciu, v dobrom slova zmysle rutinerstvo právnohistorickej práce s novovekými archiváliami právneho a úradného charakteru, systematickosť kreovania výskumných problémov, formulovanie prijateľných záverov (veľmi kultivovane a čtivou formou prezentovaných) a teda svoj plnohodnotný historickoprávny vedecký aj pedagogický potenciál.** Uvedeným dielom tak dôstojne završil jednu etapu svojho profesionálneho života vedca a pedagóga so zameraním sa na právnu históriu. Jeho vedecký diapazón aj na podklade tejto práce však možno bez problému zaradiť na pomedzie medzi právnou históriou a niektorými pomocnými vedami historickými (najmä diplomatiky, genealógie, sfragistiky a pod.), čím samotný autor na základe aj predloženého diela nadobúda punc seriózneho a z viacerých vedeckých táborov prijímaného vedca.

Z toho titulu pri celistvom pohľade na osobnosť, dielo a uvedenú prácu habilitanta sa domnievam, že po úspešnom habilitačnom konaní a obhajobe **mu má byť zaslúžene udelený vedecko-pedagogický titul docent.** Svoj posudok završím neskromným želaním a nádejou, že po úspešnej obhajobe sa p. M. Starý, toho času docent *in spe*, zaradí medzi súčasnú špičku českej aj slovenskej právnohistorickej obce, kde aj naďalej bude svojím sebe vlastným, skromným ale zato húževnatým spôsobom čestne a seriózne pôsobiť.

.....

.....

doc. JUDr. PhDr. Adriana Švecová, PhD.

V Trnave, 2. februára 2018.